

صادرات و واردات پنهان آب در ایران

شهریور 16، 1393

«با توجه به میزان آب مورد نیاز برای برخی محصولات کشاورزی از * جمله گندم، کشت و تولید این کالاها در کشور مقرون به صرفه نیست.»

این نکته‌ای است که روز گذشته محمدحسین شریعتمدار، مشاور عالی وزیر جهاد کشاورزی در راستای سخنان رئیس‌جمهور اعلام و تاکید کرد که سهم آب بخش کشاورزی از سوی وزارت نیرو از مهرماه سال جاری نصف می‌شود. همچنین «آب مجازی» به عنوان یک راه‌حل برای رفع این چالش از سوی شریعتمدار اعلام شد. این در حالی است که حسن روحانی در نشست خبری هفته گذشته خود اعلام کرد که بیش از 90 درصد آب کشور در بخش کشاورزی و مابقی آن در سایر بخش‌ها از جمله بهداشت، صنعت، شرب و... مورد استفاده قرار می‌گیرد. «کاهش سهم آب کشاورزی» چالش بزرگی برای تامین امنیت غذایی و صادرات محصولات کشاورزی به شمار می‌رود؛ به ویژه در شرایطی که ایران در حال رایزنی با مشتریان جدید برای صادرات محصولات کشاورزی است. به همین منظور تاکید بر سختگیری صادرات محصولاتی که آب از کشور خارج می‌کنند، مورد تاکید فعالان این حوزه است.

در این رابطه محمدحسین کریمی‌پور، عضو کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی اتاق بازرگانی ایران با اشاره به مفهوم «آب مجازی» به «دنیای اقتصاد» گفت: آب مورد نیاز برای تولید یک تن محصول، مفهومی به نام «آب مجازی» را ایجاد می‌کند. به عنوان مثال برای تولید هر تن گندله فولاد 4 مترمکعب آب نیاز است. در مقابل برای تولید هر تن پسته 7 هزار مترمکعب آب لازم است. آب مورد نیاز برای هر تن گندم نیز 2500 مترمکعب ارزیابی شده است. بنابراین اگر کسی 1000 تن فولاد از کشوری خریداری کرد، به آن معنا است که 4 هزار مترمکعب آب وارد کشور کرده است.

به گفته وی در پرتفوی آب مجازی ایران، بیش از 10 میلیارد مترمکعب آب از صادرات کالا وارد کشور می‌شود و چند برابر این عدد (حدود 5/2 برابر) واردات آب مجازی وجود دارد. بنابراین، یکی از موضوعاتی که همواره مطرح بوده این است که در صادرات محصولاتی که از کشور آب

خارج می‌کنند، سختگیری شود و به واردات کالاهایی که آب وارد کشور می‌کنند، کمک شود، اما باید توجه داشت که سیاست‌های تجاری یک کشور فقط با آب تنظیم نمی‌شود و سیاست‌های دیگری از جمله استراتژی، امنیت ملی و غذایی و سیاست‌های بازرگانی و موارد دیگر نیز مورد توجه قرار می‌گیرد.

کریمی‌پور با تاکید بر اینکه برای جلوگیری از نابودی منابع آب باید گام‌های جدی برداشته شود، ادامه داد: آب مجازی امروز در مباحث مربوط به سیاست‌های خارجی کشور وجود ندارد و در هیچ سندی نمی‌بینیم که وقتی به واردات شکر و گندم و صادرات سیبزمینی و هندوانه می‌رسیم باید به میزان آب تولید این کالاها توجه شود.

این عضو کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی اتاق بازرگانی ایران با اشاره به اینکه در حوضه آبرگیر ارومیه اضافه برداشت آب موجب ایجاد فاجعه در این منطقه شده، گفت: اگر رسیدگی کنیم، خواهیم دید که بخش قابل توجهی از تولیدات هندوانه و سیبزمینی در این منطقه و صادرات آنها با قیمت‌های نازل به کشورهای همسایه، زیان‌های 3 تا 4 برابری به کشور وارد کرده، اما چون مفهوم تعادل آب مجاز در حوزه مسوولیت نهادی نیست، هیچ‌گاه به آن رسیدگی نمی‌شود. به گفته وی باید برای نابودی منابع آب اقدامات جدی صورت گیرد.

واردات کالاهای پرمصرف در آب

این در حالی است که روز گذشته، مشاور عالی وزیر جهاد کشاورزی در گفت‌وگو با «ایسنا» با اعلام اینکه سال گذشته حدود 92 میلیارد مترمکعب آب در بخش کشاورزی مصرف شده، اعلام کرد: در شرایط حساس کنونی، باید الگوی کشتی را تعریف کنیم تا براساس بهره‌وری بیشتر آب باشد و برهمان اساس باید برنامه کشت را عملی کنیم.

شریعتمدار ادامه داد: یکی از راهکارهای جایگزین که در جهان به‌عنوان مقوله مهمی برای مقابله با بحران آب و کاهش مصرف آب در بخش کشاورزی مدنظر بوده موضوع «آب مجازی» است؛ به‌گونه‌ای که براساس این استراتژی باید منابع آبی در هر کشوری صرف تولید محصولی شود که از نظر اقتصادی درآمد بیشتری به همراه دارد و کمبود محصولات دیگر باید از طریق واردات تامین شود.

شریعتمدار اظهار کرد: در ایران سالانه بین 18 تا 20 میلیارد مترمکعب آب از طریق واردات محصولاتی مانند گندم، برنج، دانه‌های روغنی، ذرت و ... وارد می‌شود و این به این معنی است که اگر بخواهیم

این محصولات را در کشور تولید کنیم، باید به همین میزان آب در کشور مصرف کنیم.

تولید گندم در ایران اقتصادی نیست
شریعتمدار درباره کشت گندم در ایران گفت: در ایران در هر هکتار از مزارع آبی، سه تن گندم برداشت می‌شود که اصلاً صرفه اقتصادی ندارد؛ چراکه با این میزان برداشت، می‌توان گفت به ازای هر متر مکعب مصرف آب به‌طور متوسط 500 گرم گندم تولید می‌شود، در حالی که میانگین تولید گندم در جهان به‌ازای مصرف یک مترمکعب آب 930 گرم و این میزان در مصر 54/1 کیلوگرم است.

مشاور عالی وزیر جهاد کشاورزی ادامه داد: بنابراین می‌توان گفت تولید گندم با شرایط کنونی که عملکردی حدود سه تن در هر هکتار دارد، اقتصادی نیست و به همین دلیل در طرح جدید گندم درصد هستیم پنج سال آینده با افزایش بهره‌وری آب و عملکرد تولید، این محصول را به یک کیلوگرم به ازای هر مترمکعب آب برسانیم که این مهم از طریق «آبیاری تحت فشار»، «کنترل آفات»، «تغذیه مناسب» و «تقویت مکانیزاسیون» امکان‌پذیر است.

شریعتمدار اعلام کرد: بسیاری از تولیدات کشاورزی در ایران با شرایط کنونی و میزان بهره‌وری موجود اقتصادی نیست، زیرا برای تولید هر تن کیوی پنج دلار درآمد به‌ازای مصرف هر مترمکعب آب به دست می‌آید، درحالی که برای بسیاری از محصولات کشاورزی این درآمد کمتر از یک دلار است که اصلاً اقتصادی به نظر نمی‌رسد.

مشاور عالی وزیر جهاد کشاورزی ادامه داد: در این شرایط توسعه کشت برنج در مناطق جنوبی که مصرف آب بالایی دارد به هیچ‌وجه اقتصادی نیست؛ بنابراین با توجه به مزیت بهره‌وری آب، تولید برنج با مصرف کمتر از 10 هزار مترمکعب در هر هکتار مانند استان‌های شمالی صرفه اقتصادی دارد و در بقیه مناطق یا باید کشت برنج متوقف شود یا اینکه به مساله بهره‌وری آب توجه شود.

شریعتمدار گفت: برای تولید سیب‌زمینی، هندوانه، صیفی‌جات و دیگر محصولات آبربر باید در حد نیاز داخل برنامه‌ریزی کنیم. از سوی دیگر باید محاسبات دقیق اقتصادی صورت گیرد تا ببینیم که آیا تولید و صادرات این محصولات اقتصادی است یا خیر.

وی افزود: در دنیا به ازای صادرات هر مترمکعب آب مجازی 2/1 دلار درآمد کسب می‌شود، در حالی که در کشور ما حدود 30 سنت است که باید

از طریق افزایش بهره‌وری، آن را بهبود دهیم.

